

1749

1920

84

f-71

996

ՄՕՐԻՍ ԼԵ ՊԼԱՆ

ԱՐՄԵՆ ԼԻԻԲԵՐ

ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՃԵՆԹԸԼՍԵՆ ԿՈՂՈՊՏԻՉԸ

ԹԱՐԳՄ. Ե. ՕՏԵԱՆ

PRINTED IN TURKEY

Հոգի
 Տպ. «ԱՐՄԵՆ»-ի... կրկնապատկար կապուած կը մնայ
 ...
 1920

2011

977/6

ԱՐՄԵՆ ԼԻԻԲԵՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Տարօրինակ ուղեւորութիւն մը : Եւ սակայն չատ ազէկ ուխտած էր : Իմ մասիս, ամէն բան բարեգուշակ էր թուէր : Լա Բրոյանը ֆարագընթաց, հանգստաւէտ անդրադանտեան չողենաւ մըն է որուն հրամանատարը աշխարհի ամէնէն հաճոյակատար անձերէն մէկն է : Ամենաընտրեալ ընկերութիւն մը հոն ժողուած էր զանուէր : Յարաբերութիւնները կը հաստատուէին, ժամանցներ կը կազմակերպուէին : Աշխարհէ բաժնուած, անձանօթ կղզիի մը վրայ առանձնացած և հետեւաբար իրարու մօտենալու պարտաւոր մարդոց չքնաղ տպաւորութիւնը ունէինք :

Եւ իրարու կը մօտենայինք . . . :

Երբեք խորհած էք այն նորանշան և անսկիւղ կացութեան վրայ որ կը ստեղծուի երբ դեռ երէկ իրարու անձանօթ էակներ կը խմբուին, քանի մը օր, անձուն երկինքին ու անսահման ծովուն միջև, ապրելու ամէնէն մօտիմ կեանքը, որ միասին պիտի դիմադրաւեն ովկիանոսի բարկութիւններուն, կոհակներու սարսափեցուցիչ յարձակումներուն, փոթորիկներուն չարութեան և քնացող ջուրներուն անձկուտ հանդարտութեան :

Կարծես մարգկային կեանքի մէջ խտացած պատկերն է այս իր մրրիկներովը և իր մեծութիւններովը՝ իր միօրինակութեամբը : Ահաւասիկ թերեւս ասոր համար է որ մարդ տենդադին հապճեպով և խորունկ հեշտանքով կը հաշակէ այս կարճ ճամփորութիւնը որուն վերջ կը նշմարուի սկսուած վայելեանէն իսկ :

Բայց քանի մը տարիէ ի վեր, բան մը աւելցած է որ ա՛յլ աւելի յուզումնալից կ'ընէ ուղեւորութիւնը : Այդ չողենաւ կոչուած ծփուն փոքրիկ կղզին միշտ կապուած կը մնայ աշխարհի որմէ անջատուած կը կարծուէր : Կապ մը գոյութիւն ունի, որ կը քակի կամաց կամաց, ասիկա անթել հեռագիրն է որ աշխարհի հետ կը հաղորդակցի խորհրդաւոր կերպով մը :

Միւնչեւ վերջին վայրկեան լուսանկարներէն իրարու ֆոյ մնացիւն

(1887)
39

20284-2003

Արդ, մեր ուղեւորութեան երկրորդ օրը, Ֆրանսական ծովեզերքէն հինգ հարիւր մղուն հեռու, կէսօրէն ետքը, մրրկալից ժամու մը, անթեղ հեռագիրը մեզի կը հաղորդէր հեռագիր մը որուն պարունակութիւնը ահաւասիկ:

«Արսէն Լիւրէն ձեր շոգենաւն է, առաջին կարգը խարահաշ մաղերով աջ դաստակին վրայ վէրք մը, առանձին կը ճամբորդէ, կեղծ անուն մը կրէ որ է Ռ...»

Ճիշդ այդ վայրկեանին, շանթի բաւական հարուած մը պայթեցաւ մոայլ երկինքին վրայ: Ելեկտրական կոհակները ընդմիջուեցան: Հեռագրին մնացորդը չհասաւ մեզի:

Այսպէս Արսէն Լիւրէնի կեղծ անունին միակ սկզբնատառը գիացանք:

Եթէ բոլորովին տարբեր լուր մը ըլլար, երբեք չեմ կասկածիր որ գաղտնիքը խղճմտօրէն պիտի պահուէր անթեղ հեռագրի պաշտօնեաներուն, շոգենաւի քովսէրին և հըրամանաւարին կողմէ: Բայց գէպքեր կան որոնք ամենախիստ գաղտնապահութիւնն անգամ կը ծակեն կ'անցնին: Նոյն օրն իսկ, առանց կարենալ ըսելու թէ ինչպէ՛ս, լուրը տարածուեցաւ և ամէնքս ալ գիտէինք թէ հռչակաւոր Արսէն Լիւրէն մեր շոգենաւին մէջ պահուեալ էր:

Արսէն Լիւրէն մեր մէջ: Բնակարաններու անձերբակալելի կողոպտիչը որուն շահատակութիւնները կը պատմէին ամիսէ մը ի վեր բոլոր թերթերուն մէջ, առեղծուածային անձնաւորութիւնը՝ որուն հետ մեր լաւագոյն ոստիկանը ծերունի կատիմար, սկսած էր մահու և կենաց պայքար մը և որուն իրադարձութիւնները այնքա՛ն գեղադուարճ կերպով իրարու կը յաջորդէին: Արսէն Լիւրէն, քմայքոտ ճէնթըլմէնը որ միմայն գդեակներու և սալօններուն մէջ կը գործէ և որ, զիշեր մը, երբ պըն. Շօրմանի բնակարանը մըտած էր, անկէ դուրս կ'ելլէր, ձեռքերը պարապ, իր այցաքարդը ձգելով սա բռներով զարդարուած: «Արսէն Լիւրէն, ճէնթըլմէն և տուններու կողոպտիչ, վերստին պիտի այցելէ ձեզի, երբ կարասիները հարադատ ըլլան ոչ թէ կեղծ» Արսէն Լիւրէն հազար ծպտումներով մարդը. մէյ մը շոֆօր, մէյ մը թէնօր, մէյմը ձիարչաւններուն գրաւի միջնորդ մէյմը ազնուական ընտանիքի զաւակ, պատանի, ծերունի, Մարսելացի միջնորդ ուղեւոր, ուսն բծիկ, սպանեացի ցլամարտիկ...:

Երեւակայեցէ՛ք հիմա. Արսէն Լիւրէն շոգենաւին մէջ, ի՛նչ կ'ըսեմ, առաջին կարգի սա փոքրիկ անկիւնը, ճաշարանին մէջ, ծխարանը... Արսէն Լիւրէն սա պարոնն է... կամ ու միւսը... իմ սեղանակիցս... իմ խցիկիս ընկերը...:

— Եւ այս բանը պիտի տեւէ տակաւին հինգ անգամ 24 ժամ, գոչեց հետեալ օր Միսս Նէլլի Ուտէրտաուն, բայց անհանդուրժելի՛ է, կը յուսամ որ զինքը պիտի ձերբակալեն: Եւ խօսքը ինծի ուղղելով.

— Դուք, պարոն տ'Անդրէզի որ այնքա՛ն լաւ յարաբերութիւն ունիք հրամանատարին հետ, բան մը չէ՞ք գիտեր: Կ'ուզէի բան մը գիտցած ըլլալ հաճոյանալու համար Միսս Նէլլիի որ մին էր այն սքանչելի արարածներէն որոնք ամէն տեղ ուր գտնուին, անմիջապէս ամենէն աչքառու տեղը կը գրաւեն: Իրենց գեղեցկութիւնը որքան իրենց հըպարտութիւնը մարդս կը չլացնեն: Իրենց չքախումբը, պաշտողները, խանդավառները ունին:

Ֆրանսացի մօր մը կողմէ Բարիզի մէջ կըթուած՝ այժմ կ'երթար միանալու իր հօր մեծահարուստ Ուտէրտաունի որ Շիքալիօ կը գտնուէր: Իր բարեկամութիւններէն մին՝ Լէտի Ժէրլանտ, կ'ընկերանար իրեն:

Առաջին ժամէն սիրաբանութեան համար թիկնածութիւնս դրի: Բայց ճամբորդութեան արագ մտերմութեան մէջ, շուտ մը իր հմայքը գիտ խոռվեց և ինքզինքս չափազանց յուզուած կը զգայի սիրաբանութեան մը համար երբոր իր խոշոր սեւ աչքերը իմիններուս կը հանդիպէին: Այսուհանդերձ իմ մեծարանքներս կ'ընդունէր տեսակ մը հաճոյքով: Կը բարեհաճէր խնդալ իմ սրամտութիւններուս և կը շահագորգուէր իմ մանրապէպերովս: Կարծես տարտամ համակրանք մը կը պատասխանէր իմ փութկոտութեանս:

Թերեւս միակ ոտիս մը զիս կը մտատանջէր. վայելուչ բաւական գեղեցիկ երիտասարդ մը, զգուշոր, որուն լուսէր բնութիւնը երբեմն կը նախընտրէր գեղանի օրիորդը:

Այդ երիտասարդն ալ Միսս Նէլլիի հիացողներու խումբին մաս կը կազմէր, երբոր օրիորդը զիս հարցափորձեց. Կամուրջակին վրայ էինք և հաճելիօրէն բազմած ճօճաթռոններու վրայ: Առջի օրուան փոթորիկը պայծառացուցած էր երկինքը: Հեշտալի պահ մըն էր:

— Որոշ բան մը չեմ գիտեր, օրիորդ, պատասխանեցի իրեն, բայց միթէ կարելի՞ չէ որ մենք մեր ձեռքով խուզարկուած մը ընենք, ինչպէս պիտի ընէր ծերունի կոտորմարը, Արսէն Լիւբէնի անձնական թշնամին:

— Ս'հ, օ'հ, չառ առաջ կ'երթաք:

— Ինչո՞ւ համար, ինչիրը այնքան կնճռո՞տ է:

— Շատ կնճռոտ:

— Որովհետեւ դուք կը մոռնաք այն տարրերը զորս ունինք ինչիրը լուծելու համար:

— Ի՞նչ տարրեր:

— 1. Լիւբէն կը կոչուի պարոն Ռ...:

→ Քիչ մը տաքտամ նշան:

— 2. Առանձին կը ճամբորդէ:

— Ատիկա բաւական է:

— 3. Խարտեաչ է:

— Ուրե՞մն:

— Ուրեմն մեզի ընելիք ուրիշ բան մը չմտար այլ եթէ քննել ուղեւորներու ցանկը կամաց կամաց մեր խուզարկութեան չընթանալը սեղմել:

Յանկը գրպանս էր, առիւ և աչքէ անցուցի:

— Նախ տասներեք անձ կայ որոնց անունը Ռ. ով կը սկսի:

— Տասներեք միայն:

— Առաջին կարգին մէջ, այո՛: Այդ տասներեք անձերէն ինը կ'ինքնով, տղաներով կամ սպասաւորներով կը ճամբորդեն: Կը մնան չորս առանձին անձեր, աը Ռափէրտան մարքիզը...

— Դեռապանատան քարտուղարը, ընդմիջեց Միսս Նէլլի, կը ճանչնամ զինքը:

— Հաղարապետ Ռաուսըն:

— Իմ հօրեղբայրս է, ըսաւ մէկը:

— Պ. Ռիփօլթա...:

— Ներկայ, գոչեց մենէ մէկ, իտալացի մը որուն գէմքը կ'անյայտանար գեղեցիկ սեւ մօրուքի մը տակ:

Միսս Նէլլի քահճահ խնդաց:

— Բայց պարոնը խարտեաչ չէ:

— Այն ատեն, չարունակեցի, ստիպուած ենք եզրաւ կացնելու որ յանցաւորը ցանկին վերջինն է:

— Այսի՞նքն:

— Այսինքն, պ. Ռօդէն: Զեր մէջէն մէկը կը ճանչնայ պ. Ռօդէնը:

Ամէնքը լսեցին: Բայց Միս Նէլլի խօսքը ուղղելով լռասէր երիտասարդին սրուն քծնումները օրիորդին՝ զիս կը ամաչէին, ըսաւ:

— Լաւ ուրեմն, պարոն Ռօդէն, չէ՞ք պատասխաներ:

Ամէնքն աչքերնին դէպի անոր դարձուցին: Խարտեաչ էր:

Կը խօստովանիմ որ պզտիկ ցնցում մը զգացի ներսիցիս:

Նւ այն նեղուած լռութիւնը որ ճնշեց մեր վրայ ինծի հասկցուց որ միւս ներկայ եղողներն ալ այդ ցնցումը ունեցած էին: Թէև ասիկա անհեթեթ բան մըն էր, որովհետեւ այդ մարդուն ընթացքին ու դիրքին մէջ կ'առնուէր բան մը չիկար:

— Ինչո՞ւ չեմ պատասխաներ, ըսաւ, բայց որովհետեւ տեսնելով իմ անունս, իմ առաջին ճամբորդի վիճակս և մաղերուս գոյնը, ես ալ ձեր ըրածին նման քննութեան մը ձեռնարկեցի և միևնոյն արդիւնքին հասայ: Ուստի այն կարծիքը ունիմ որ պէտք է զիս ձերբակալեն:

Շուտիկ դէմք մը ունէր այս խօսքերը արտասանած ատեն: Իր նուրբ չրթունքը աւելի բարակցաւ և աժդոնեցաւ: Արիւնի բիծերը աչքերը պզտորեցին:

Ապահովաբար կը կատակէր: Այսուհանդերձ իր դիմադիծները, իր ընթացքը տպաւորութիւն գոյ ծնեցին մեր վրայ: Միսս Նէլլի միամտօրէն հարցուց:

— Բայց վէրք չունի՞ք:

— Ծշմարիտ է, ըսաւ, վէրքը կը պակսի:

Ջղուտ շարժումով մը իր թեղանիքը վեր առաւ և բազուկը բացաւ: Բայց խկոյն գաղափար մը միտքս պաշարեց: Աչքերս խաչաձևեցին Միսս Նէլլիի աչքերը, իր ձախ բազուկը ցոյց տուած էր:

Նւ, հաւատացէ՛ք, դիտողութիւն պիտի ընէի այս մասին, երբ դէպք մը մեր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձուց: Լէտի Ժէրլանտ, միսս Նէլլիի բարեկամուհին, վաղելով կուգար:

Տակնուկրայ եղած էր: Փութացինք իր քով, և չառ մը ձիգերէ ետքը յաջողեցաւ մըմնջել:

— Իմ գոհարեղէններս, իմ մարգարիտներս... ամէնքն ալ տուեր են...

Ո՛հ, ամէնքը չէին առած. ինչպէս յետոյ իմացանք, աւելի զարմանալի բան... լաւագոյնները ընտրած էին:

Աղամանդներէն, զմրուխտներէն, յաւիլնիւթներէն ամենէն խոշորները չէին առած. այլ ամենէն նուրբերը, ամենէն թանկագինները, անոնք որ քիչ տեղ բռնելով հանդերձ ամենէն աւելի արժէք ունէին: Եւ զարդեղէններուն քարերը միայն առած էին ոսկեղէն մասը փշրելով:

Եւ այդ գործը տեսնալու համար, պէտք էր, լէտի ժէրլանտը թէյ խմած ատեն, օր ցերեկով, և յաճախուած նրբանցքի մը մէջ, խցիկին դուռը կոտրել, գտնել փոքրիկ պայուսակ մը որ յատկապէս պահուած էր գլխարկի խաւախարտէ տուփի մը մէջ, զայն բանալ և քարերը զատել...:

Ամէնքս մէկ ճիգ մը արձակեցինք, ամէնքս մէկ կարծիք ունեցանք երբ գողութիւնը յայտնի եղաւ.

— Արսէն Լիւբէնն է:

Եւ արդարեւ իր կնճռոտ, խոհրդաւոր, անյղանալի... և սակայն տրամաբանական դործեղակերպն էր, որովհետեւ եթէ զժուար պիտի ըլլար զարգեղէնները ամբողջովին ծածկել, շատ դիւրին էր մերկ քարերը պահել:

Եւ ընթրիքի ատեն հետեւեալը պատահեցաւ.

Ռօզէնի աջ ու ձախ կողմերը ո՛չ ոք նստաւ և երկու ակոսները պարապ մնացին: Եւ յետոյ լսեցինք որ հրամանատարը գինքը կանչած էր:

Իր ձերբակալութիւնը, որու մասին ո՛չ ոք կը կասկածէր, հշտարիտ սրտի թեթեւացում մը պատճառեց: Վերջապէս ազատ կը չնչէինք: Այդ գիշեր զուարթ անցուցինք: Պարեցինք, մանաւանդ միսս Նէլլի խելայեղ զուարթութիւն մը ցոյց տուաւ որ զիս համոզեց թէ Ռօզէնի սիրաբանութիւնները եթէ առաջ հաճելի թուած էին իրեն, այժմ բնաւ չէի յիշեր զանոնք: Իր հրապոյրը զիս բոլորովին յաղթահարեց: Կէս դիշերին մօտ, լուսնի պայծառ լոյսով, իրեն հաւաստեցի իմ զգացումներս այնպիսի յուզումով մը որ իրեն անհաճօյ չթուեցաւ կարծեմ:

Բայց հետեւեալ օր, բնդհանուր ապշութեան մէջ, իմացանք որ իրեն դէմ եղած փաստերը բաւական չըլլալով Ռօզէն ազատ թողուած էր:

Խիստ կանոնաւոր թուղթեր ցոյց տուած էր որոնք կը հաստատէին թէ ինք Պօրտոցի պատուաւոր վաճառականի մը զաւակն է: Ասկէ զատ, իր բազուկները ո՞մ և է վէրքի հետք չէին կրեր:

— Թուղթե՛ր, ծննդեան վկայագիրնե՛ր, գուցեցին Ռօզէնի թշնամիները, բայց Արսէն Լիւբէն կրնայ ձեզի հայթայթել ուղղաճշգրտութեամբ: Գալով վէրքին, կա՛մ վէրք չէ ընդունած... և կամ հետքը անհետացուցած է:

Իրեն կ'առարկէին թէ՛ գողութեան միջոցին Ռօզէն, — այս բանը հաստատուած էր, — կամրջակին վրայ կը պտտէր: Ասոր կը պատասխանէին:

— Միթէ Արսէն Լիւբէնի կարողութիւնը ունեցող մէկը պէտք ունի՞ իր կատարած գողութեան ներկայ գտնուելու:

Եւ յետոյ, որ և է օտար նկատողութիւնէ դուրս, կէտ մը կար որուն մասին ամենէն սկեպտիկներն իսկ բացատրութիւն մը չէին կրնար տալ: Ո՛վ, Ռօզէնէն զատ առանձին կը կը ճամբորդէր, խարտեաչ էր և Ռօզէնի սկսած անուն մը ունէր: Հեռագիրը որո՞ւ կ'ակնարկէր եթէ ո՛չ Ռօզէնի:

Եւ երբ նախաձեռնեցին քանի մը վայրկեան առաջ, Ռօզէն յանդգնօրէն ուղղուեցաւ դէպի մեր խումբը, միսս Նէլլի և լէտի ժէրլանտ ոտքի ելան և հեռացան:

Ասիկա պարզապէս վախէ առաջ կուգար:

Ժամ մը ետք, ձեռագիր չըջաբերական մը ձեռքէ ձեռք կը պտտէր չոզենուին պաշտօնեաներուն, նաւագներուն և ամէն կարգի ուղեւորներուն միջև. այ. Լուի Ռօզէն տասը հազար Ֆրանք նուէր կը խոստանար անոր որ Արսէն Լիւբէնը զիմակազերծ պիտի ընէր կամ ազամանդներու գողը պիտի գտնէր:

Եւ եթէ ինծի մէկը չօղնէ, յայտարարեց Ռօզէն հրամանատարին, ես այդ աւաղակին դասը պիտի տամ առանձին:

Ռօզէն Արսէն Լիւբէնի դէմ... կամ աւելի ճիշդ, ինչպէս կ'ըսէն չոզենուին մէջ, Արսէն Լիւբէն ինք իրեն դէմ. այս պայքարը չահեկան պիտի ըլլար:

Երկու օր տեւեց առիկա: Ռօզէնը տեսնէինք որ աջ ու ձախ կը թափափէր, պաշտօնեութեան կը խառնուէր, կը հարցափորձէր, կը զննէր: Գիշերը իր չուքը տեսած էին որ ժուռ կուգար:

Հրամանատարն ալ իր կողմէ ամենամեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ: Բոսլանսը վերէն վար, ամէն անկիւնները, խուզարկուեցաւ: Բոլոր խցիկները քննեցին, առանց բացառութեան, արդարացի կերպով դիտել տալով թէ՛ գողցուած առարկաները պահուած էին որ և է տեղ մը, ի բաց տուեալ յանցաւորին խցիկին մէջ:

— Վերջապէս բան մը պիտի գտնան, ասոյնպէս չէ՞, կը հասցնէր միսս Նէլլի: Որչափ ալ կախարդ մը ըլլայ այդ մարդը չի կրնար աղամանդները և մարդարիտները անտեսանելի դարձնել:

— Բայց այդ բանն ալ կարելի է, պատասխանեցի, ապա թէ ո՛չ պէտք է խուզարկել մեր գլխարկները, մեր հագուստներուններքնակողմը և ինչ որ կը կրենք մեր վրայ:

Նւ իրեն ցոյց տալով իմ Գօտաքս, 9X22 մը որով շարունակաբար իր լուսանկարը կ'առնէի գանազան դիրքերով:

— Այս չափ դործիքի մը մէջ, բսի, չէ՞ք կարծիր որ բաւական տեղ կայ պահեելու համար Լէտի Ժէրլանտի բոլոր թանկագին քարերը: Տեսարաններ լուանկարելու ձև կ'առնէ մէկը և անա՛ մարդ չկասկածիր:

— Բայց այսուհանդերձ լսած եմ որ չի կայ գող մը որ իր ետեւ որ և է հետք մը չթողու:

— Կայ ատանկ գողմը, Արսէն Լիւբէնը:

— Ինչո՞ւ համար:

— Ինչո՞ւ համար, որովհետեւ միայն իր յորժած գողութեան չմտածեր: այլ նաև այն բոլոր պարագաներուն որոնք կրնան գողութիւնը երևան հանել:

— Սկիզբները աւելի ապահով էիր:

— Բայց անկէ ետքը զինքը գործի վրայ տեսայ:

— Ուրեմն ըստ ձեզի՞:

— Ըստ իս, պարապ տեղը ժամանակ կը կորսնցնենք:

Նւ արդարեւ փնտռուածները ո՛չ մէկ արդիւնք կուտային կամ գոնէ իրենց տուած արդիւնքը չէր համապատասխանէր բնդհանուր ջանքին:

Հրամանատարին ժամացոյցն ալ գողցուեցաւ:

Կառաւած՝ եռանգը կրկնապատկեց և աւելի մօտէն հրակեց Ռօզէնի վրայ որուն հետ բաղձաթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ: Հետեալ օր, ինչ հեգնութիւն, ժամացոյցը կը գտնէին երկրորդ հրամանատարին կեղծ օձիկներուն մէջ:

Այս բոլորը հրաշալիքի կը մօտենար և կը մասնէր Արսէն Լիւբէնի ծաղրական գործելակերպը, որ գող մըն էր թէև, բայց միևնոյն ժամանակ տիկրաւոր մը: Անշուշտ ինք կ'աշխատէր ճաշակով ու կոշուժով, բայց զբօսանքի համար ալ: Պարոնի մը տպաւորութիւնը կ'ընէր որ իր խաղցնել տուած խաղովը ինքն ալ կը զբօսնու և քուլիսին մէջէն կը խնդայ իր պատմութիւններուն և երեւակայած կացութիւններուն վրայ:

Ապահովաբար, իր տեսակին մէջ արուեստագէտ մըն էր երբ կը զննէի Ռօզէնը, մտայլ և յամառ, և կը մտածեցի այն իրկնակ դերերուն մասին զորս կը խաղար այս հետաքրքրաշարժ անձը: չէի կրնար իր մանին խօսիլ առանց տեսակ մը հիացումի:

Արդ, գիշեր մը, պահնորդ սպասող պաշտօնեան, կամ մըջակին ամէնէն մութ տեղը ճուալու ձայներ կը լսէ: Կը մօտենայ: Մարդ մը փռուած էր գետին, գլուխը փաթթուած շատ թանձր մօխրազոյն լաթի մը մէջ, դաստակները կապուած բարակ շուաններով:

Զինքը կապերէն ազատեցին, ոտքի հանեցին, խնամքներ շապրեցին:

Այդ մարդը Ռօզէնն էր:

Ռօզէնն էր իր պտոյտներուն միջոցին յարձակում կըքած, զղեստնուած ու կողոպտուած էր: Գնդասեղով մը իր հագուստին կցուած այցաքարտ մը ու բառերը լը կրէր. «Արսէն Լիւբէն երախտապիտութեամբ կ'ընդունի պ. Ռօզէնի տասը հազար ֆրանքը»:

Իրականութիւնը այն էր սակայն որ գողցուած թղթապանակը կը պարունակէր քսան հատ հազար ֆրանքնոց թուղթ:

Բնականաբար խեղճ մարդը ամբաստանեցին թէ ինք իրեն զէմ այ պիտի յարձակու՞մ մը գործած էր: Սակայն բացի անկէ թէ անկարելի էր ինք կարենար ինքզինք այդ ձևով կապել, հաստատուեցաւ նաև թէ՛ այցաքարտին զիրը բացարձակապէս տարբեր էր Ռօզէնի գիրէն և ընդհանառակը բոլորովին կը նմանէր Արսէն Լիւբէնի գիրին:

Այսպէս ուրեմն, Ռօզէն այլևս Արսէն Լիւբէնը չէր: Ռօզէն Ռօզէնն էր, Պօրտոցի վաճառականի մը զաւակը:

Եւ Արսէն Լիւբէնի ներկայութիւնը՝ չոգենաւին մէջ՝ կը հաստատուէր անգամ մը եւս և ի՞նչ երկիւղալի արարքով մը :

Սակեւմը տիրեց ամէնուն վրայ : Ո՛չ ոք կը համարձակէր ստանձին մնալ իր խցիկին մէջ և մանաւանդ առանձին տեղեր պտտիլ : Խոհեմութեամբ կը հաւաքուէին իրարու մօտ : Եւ սակայն ամէնէն մտերիներն իսկ բնագրական կասկածով մը կը վերաբերուէին իրարու հետ : Որովհետեւ վտանգը առանձնացած անձ մը չէր գար, որ հսկողութեան ներքեւ է և հետեւաբար նուազ վտանգաւոր : Արսէն Լիւբէն հիմա ամէն մարդ էր :

Մեր գերադրողուած երեակայութիւն մը : Զինքը կարող կ'ենթադրէին ամէնէն անակնկալ կերպարանափոխութիւնները առնելու, հետզհետէ կրնար ըլլալ պատկառելի հաղաբապետ Ռօսսըն կամ աղետալիկ մարքիդ Ռավէրտան և կամ այս ու այն անձը որ ամէնքը կը ճանչնային և որոնք կ'ին, զաւակ կամ սպասաւոր ունէին :

Անթել հեռագրով եկած առաջին հեռագիրները՝ ո՛չ մէկ լուր բերին : Գոնէ հրամանատարը մեզի բան մը չըտաւ և այդպիսի լուրթիւն մը մեզ ապահովցնելու բնութիւն չունէր :

Այսպէս, վերջին օրը անվերջանալի թուեցաւ մեզի :

Դժբախտութեամբ մը համեմունք կը սպասէինք անձկութեամբ : Այս անգամ գողութիւն մը չէր պատահելիքը, ո՛չ ալ պարզ յարձակում մը, այլ ոճիր մը, սպաննութիւն մը : Զէին ենթադրեր որ Արսէն Լիւբէն այս երկու աննշան գողութիւններով պիտի գոհանար : Շողենաւին բացարձակ տէրն էր, իշխանութիւնները անկարողութեան մատնուած էին, եթէ կամք ընէր ամէն ինչ ներելիք էր իրեն, մեր ինչքն ու կեանքը իր ձեռքն էին :

Կը խոստովանիմ որ ինծի համար հեշտալի ժամեր եղան ասոնք, որովհետեւ չնորհեցին միտս Նէլլիի վստահութիւնը : Այդչափ դէպքերէ ազդուած, արդէն բնութեամբ մը տահուկ, ինքնաբերաբար իմ մօտս փնտռեց պաշտպանութիւն ապահովութիւն որուն համար երջանիկ էի :

Ներքնապէս կ'օրհնէի Արսէն Լիւբէնը : Ինք չէր որ այսպէս մեզ իրարու կը մօտեցնէր : Իր չնորհիւ չէր որ անձնատուր կ'ըլլայի ամէնէն գեղեցիկ երազներուն :

Եւ այս երազները կը զգայի որ բնաւ չէին խրաչեցնէր

Նէլլին : Իր ժպտուն աչքերը ինծի կը թոյլատրէին այս տեսակ երազներ : Իր ձայնին քաղցրութիւնը ինծի յոյս կը ներշնչէր :

Եւ մինչև վերջին վայրկեանը, բազրեքին կոթնած, իրարու քով մնացինք, մինչև Ամերիկեան ծովագերքին գիծերը մեր առջև կ'երևային :

Պուզարկութիւնները դադարեցուցին չի սպասէին : Առաջին կարգէն մինչև կամրջակը ուր զաղթականներ կը վխտային, ամէն մարդ կը սպասէր գերագոյն վայրկեանին ուր անլուծանելի առեղծուածը պիտի բացատրուէր :

Ո՞վ էր Արսէն Լիւբէն : Ի՞նչ անունի, ի՞նչ դիմակի ներքեւ կը պահուէր հռչակաւոր Արսէն Լիւբէնը :

Եւ այդ գերագոյն վայրկեանը հասաւ : Հարիւր տարի ալ ապրիմ չմոռնամ անոր ամենափոքր մանրամասնութիւնը :

— Ինչպէ՛ս տօգոյն էք, միտս Նէլլի, կ'ըսեմ ընկերուհիս որ թեւիս յենած էր իշխաւու մօտ վիճակի մը մէջ :

— Եւ դուք, պատասխանեց, ա՛հ որքա՛ն փոխուած էք :

— Մտածեցէք... այս վայրկեանը տենդայոյզ է, և այնքա՛ն երջանիկ եմ զայն ձեր մօտ ապրելու, միտս Նէլլի : Ինծի կը թուի ձեր յիշատակը...

Մտիկ չէր ընէր, այնքա՛ն տենդագին ու հեի՛ն վիճակ մը ունէր : Շողենաւին սանդուխը ինչեղուցին : Բայց անկէ անցնելու աղաւտութիւն տալէ առաջ, չոգենաւին մէջ ժարդիկ ելան, մաքսաւորներ, համազգեստով մարդիկ, թղթատան ցրուիչներ :

Միտս Նէլլի կմկմաց :

— Զպիտի զարմանամ եթէ նշմարեն որ Արսէն Լիւբէն խոյս տուած է ճամբորդութեան միջոցին :

— Թերեւս մահը անպատուութիւնէ գերազատ համարեց և ինքզինքը Անտլանտեանի մէջ նետեց փոխանակ ձեր բակալուելու :

— Մի՛ ծաղեր, րսաւ զրդուած :

Յանկարծ սարսուցի, և որովհետեւ պատճառը հարցուց, իրեն ըսի :

— Կը տեսնէք սա փոքրիկ ծերուկ մարդը, կամրջակին ծայրը ոտքի կեցած :

— Կանաչ հովանոցով մը, ուրախակոթով...

— Կատիմարն է :

— Կատիմար :

— Այո՛, հռչակաւոր ստտիկանը, այն որ երգում ըրած է Արսէն Լիւբէնը իր ձեռքով ձերբակալելու : Ա՛հ հիմա կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ տեղեկութիւն չկրցանք առնել : Կատիմար հո՛ն էր... Ինք չուզեր որ ուրիշները իր գործին խառնուին :

— Ուրեմն ապահովաբար Արսէն Լիւբէն պիտի բռնուի :
— Ո՞վ գիտէ : Կ'երևայ որ Կատիմար զայն տեսած է միշտ չաբարած ու ծպտուած : Բայց թերևս իր կեղծ անունը գիտէ . . . :

— Ա՛հ, ըսաւ, կիներու յատուկ անողոք հետաքրքրութեամբ մը, եթէ կարենայի իր ձեռքակալութեան ներկայ գտնուիլ . . . :

— Համբերութիւն : Անշուշտ Արսէն Լիւբէն արդէն նշմարած է իր թշնամիին ներկայութիւնը : Պիտի նախընտրէ ամենէն վերջիններուն հետ դուրս ելլել, երբ ձեռքակալին աչքերը յոգնած պիտի ըլլան :

Համբերողները սկսան դուրս ելլել : Իր հովանոցին կռթնած, դէմքը անտարբեր, Կատիմար ուշադրութիւն ընել չէր թուեր զիրար հրմշակող ամբոխին : Նշմարեցի որ շողեւնաւի պաշտօնեայ մը, իր ետեւը կեցած, ատեն ատեն իրեն տեղեկութիւններ կուտար :

Ռափէքտան մարքիզը, հազարապետ Ռոսարն, իտալացի Ռիփօլթա անցան և ուրիշներ, ուրիշ շատեր . . . և նշմարեցի Ռօզէնը որ կը մօտենար :

Ինչո՞ւ Ռօզէն իր կրած յուզումներէն հանդարտած չէր երևար :

— Թերևս ինքն իսկ է, ըսաւ ինծի միտս Նէլլի . . .

— Կարծեմ որ շատ չահեկան կ'ըլլայ միևնոյն լուսամտարին վրայ ունենալ Կոտիմարի և Ռօզէնի պատկերները : Առէք իմ գործիքս . . . ևս շատ բեռնաւորուած եմ :

Գործիքս իրեն տուի, բայց շատ ուշ էր զայն գործածելու համար : Ռօզէն կ'անցնէր : Պաշտօնեան ծոցաւ Կատիմարի տկանջին, բայց այս վերջինը ուսերը թօթուեց մեղմօրէն և Ռօզէն անցաւ :

Սակայն ուրեմն, Աստուած իմ, ո՞վ էր Արսէն Լիւբէնը :

— Այո՛, ըսաւ միտս Նէլլի բաձր ձայնով, ո՞վ է :

Այլևս հազիւ քսան հոգիի չափ մնացեր էին :

Միտս Նէլլի կը գիտէր զանոնք տարտամվախով մը թէ այդ քսանի մէջն էր անիկա :

Իրեն ըսի.

Աւելի երկար ատեն չենք կրնար մնալ :

Միտս Նէլլ յառաջացաւ : Իրեն հետեւեցայ : Բայց տասը քայլ չէինք տեսած տակաւին երբ Կատիմար մեր ճամբան կտրեց :

— Է՛հ, ի՞նչ է այս գոչեցի :

— Վայրկեան մը, պարոն, ինչո՞ւ այդքան կ'աճապարէք :

— Օրիորդին կ'ընկերանամ :

— Վայրկեան մը, կրկնեց աւելի հրամայողական ձայնով մը :

— Խորապէս դէմքս քննեց, յետոյ ըսաւ աչքերը աչքերուս մէջ :

— Արսէն Լիւբէն այնպէս չէ՞ :

Սկսայ խնդալ :

— Ո՛չ, պարզապէս Պէճնար տ'Անարէզի :

— Պէճնար տ'Անարէզի երեք տարի առաջ մեռած է Մակեդոնիոյ մէջ :

— Եթէ Պէճնար տ'Անարէ մեռած ըլլար, ևս ա՛լ այս աշխարհի մէջ չէի գտնուեր : Եւ ահաւասիկ հոս եմ :

Ահա՛ թուղթերս :

— Իր թուղթերն են : Ինչպէ՞ս ձեր քովը կը գտնուին ձեզի պիտի բացատրեմ :

— Բայց խենթ էք դուք . . . Արսէն Լիւբէն չողենաւ մտած է Ռ. ով սկսած անունով մը :

— Այո՛, այդ ալ ձեր մէկ հնարքն է, սուս հետքով մը խաբելու համար ոստիկանութիւնը : Ա՛հ, շատ վարպետ էք կտրիճս : Բայց այս անգամ բազմը դարձաւ : Օ՛ն, Լիւբէն համակերպէ՞ :

Ի՞նչպէ մը վարանեցայ : Չոր հարուածով մը զարկաւ աջ դաստակին : Ցաւի աղաղակ մը արձակեցի : Անթիլ հետադրին նշանակած վերջին զարկած էր որ տակաւին չէր գոցուած : Պէտք էր համակերպիլ : Դէպի միտս Նէլլի դարձայ : Գունաթափ ու զոդահար մտիկ կ'ընէր :

Իր ակնարկը իմինիս հանդիպեցաւ, յետոյ ծոցաւ քօտաքին վրայ որ իրեն տուած էի : Մէկէն յանկարծական չարժու՛մ մը ըրաւ և այն ապաւորութիւնը, այն ապահովութիւնը ունեցաւ թէ յանկարծ ամէն բան : Այո՛, հո՞ն այդ գործիքին մէջ գետեղած էի Ռօզէնի քսան հազար ֆրանքը և Լէտի ժելըլանտի մարգարիտներն ու աղամանդները :

Ա՛հ, կ'երգնում որ այդ հանգիստաւոր վայրկեանին երբ Կատիմար և իր երկու օգնականները դիւ կը չրջապատէին, ամէն ինչ անտարբեր կը թողար զիս. ձեռքակալութիւնս, ներկաներուն թշնամական ընթացքը, վերջապէս ամէն բան, ի բաց առեալ սա հարցը .

— Ի՛նչ պիտի ընէր միտս Նէլլի իրեն տուած լուսամտարի դոր՛իքս :

Հոգս չէր թէ այդ քօտաքը ինծի դէմ նիւթական և վճռական փառս մը կրնար ըլլալ, միայն կ'ուզէի գիտնալ թէ մի Նէլլի այդ փառսը ինք իր ձեռքով պիտի տա՞ր :

Իրմէ պիտի մատնուէի՞, իր ձեռքովը պիտի կորսուէի՞ : Աններող թշնամիի պէ՞ս պիտի վարուէր, թէ կնոջ մը պէս որ կը յիշէ և որուն արհամարհանքը քիչ մը ներողամտութեամբ, քիչ մը ակամայ համակրութեամբ կը մեղմանայ :

Իմ առջևէն անցաւ, զինքը բաւեցի խոնարհաբար, առանց բառ մը արտասանելու : Միւս ուղեւորներուն խառնուած՝ ուղղուեցաւ դէպի ցամաք տանող կարմրշակը, իմ քօտաքս ձեռքը բռնած :

Անշուշտ, կը մտածէի, չհամարձակիր ամէնուն մէջ զայն յանձնել: Ժամէ մը, վայրկեանէ կը պիտի տայ:

Բայց, կամըջակին մէջտեղ հասնելուն, կեղծ ձախու-
ւերութեան շարժումով մը, զայն ջուրը ձգեց, շողինաւին
ու քարափին միջև:

Յետոյ, տեսայ որ կը հեռանար:

Իր գեղեցիկ կիսագէժքը ամբոխին մէջ կորսուեցաւ,
Յետոյ կրկին երեցաւ և աներևոյթ եղաւ: Վերջացած
էր, յաւիտեան վերջացած:

Վայրկեան մը անշարժ մնացի, թէ տխուր և թէ միան-
գամայն քաղցր յոգումով մը համակուած, յետոյ հառաչեցի
ի մեծ դարձացում կապիմարի:

— Մեղք որ պարկեղտ մարդ մը չեմ...

* * Այսպէս ձմռան իրիկուն մը, Արսէն Լիւբէն պատմեց
ինծի իր ձերբակալութիւնը: Դէպքերու զիպուածի հեռեան-
քով որոնց պատմութիւնը օր մը պիտի գրեմ, մեր միջև
կապեր նոյնիսկ բարեկամութիւն հաստատած էր:

Այո՛, կը համարձակիմ հաւտալ թէ Արսէն Լիւբէն
բարեկամական զպացումներ կը տածէ իմ մասին և բարեկա-
մութեամբ է որ անակնկալօրէն տունս կուղայ իմ աշխա-
տութեան խուցիս լռութիւնը խզելով իր վարժողն զուար-
թութեամբ, իր յոգումնալից կեանքին ճառագայթումովը:

Իր պատկե՛րը... ինչպէս կրնամ նկարագրել: Քսան
անգամ տեսած եմ Արսէն Լիւբէնը և քսան անգամս ալ
տարբեր մէկն է որ երեցած է...

— Ես իոկ, բաւ, ա՛յ, չեմ գիտեր թէ ո՛վ եմ:
Հայերին մէջ ինքզինքս չեմ ճանչնար:

Ասիկա թերևս չափազանցութիւն թուի, բայց ճշ-
մարտութիւն է անոնց համար որ իրեն կը հանդիպին և ու-
րոնք չեն գիտեր իր անսահման միջոցները, իր համբերու-
թիւնը, իր չպարուելու արուեստը, կերպարանափոխ ըլլա-
լու իր հրաշալի կարողութիւնը:

— Ինչո՞ւ համար, կ'ըսէ ինք, սահմանուած երևոյթ
մը պիտի ունենամ: Ինչո՞ւ զգուշանալ միշտ միեւնոյն անձ-
նաւորութիւնը ըլլալու վտանգէն: Իմ արարքներս զիս ար-
դէն ըստ բաւականի կը մասնանշեն:

Եւ կ'աւեցնէ տեսակ մը հպարտութեամբ.

— Աւելի աղէկ եթէ երբեք ամենայն ապահովու-
թեամբ չեն կրնար ըսել. — «Արսէն Լիւբէնը»: Էականը այն
է որ անոնց սխալելու ըսեն. — «Արսէն Լիւբէն այսինչ բանը
ըրած է:

Իր գործերէն մէկ քանին, իր արկածներէն մէկ քանին
պիտի փորձեմ պատմել, ըստ իր խօսատվանութիւններուն
զորս հաճած է ինձ ընել, ձմեռ գիշերները, իմ աշխատու-
թեան սենեակիս լռութեան մէջ:

ԱՐՄԵՆ ԼԻԻԲԵՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Չի կայ զբոսաշրջիկ մը այդ անունին արժանի որ չճանչնայ Սէն գետի ափունքը և նշմարած չըլլայ, ժիւմիէժի աւերակներէն մինչեւ Սէն-Վանտրելի աւերակները գացած ատեն, Տիւ Մալտքի աւատական փոքրիկ դղեակը որ այնքան հպարտօրէն կը ցցուի ժայռին վրայ, գետին մէջտեղ: Շարժական կամրջակ մը զայն կը կապէ ցամաքին: Այս դղեակը, միջին դարուն, հերոսական ու աւազակային դրուագներուն հանդիսարան մը եղած է:

Այս հին հերոսներու և աւազակներու որջին մէջ կը բնակի պառօն Նաթան Քահօսն, պառօն Սատանան, ինչպէս ժամանակով կը կոչէին զինքը պորսային մէջ ուր մէկէն ի մէկ հարստացած է: Տիւ Մալաքի իշխանները որոնք կործանած էին, ստիպուած են զայն ծախել իրեն պատառ մը հացի համար: Հո՛ն տեղաւորած էր իր կարասիներու հիանալի հաւաքածոն: Հո՛ն կ'ապրի առանձին, երեք ծեր ըսպասաւորներու հետ: Ո՛չ մէկը երբէք կը մտնէ այդ դղեակը: Ո՛չ ոք տեսած է երբէք այդ դղեակի սրահներուն մէջ դանուած նշանաւոր նկարիչ Ռիւպէնսի երեք պատկերները, վաթօյի երկու պատկերները, ժան կուժանի մէկ նկարը և ուրիշ շատ մը սքանչելիքներ զորս իր դրամին ուժովը կը ցած է ձեռք ձգել:

Պառօն Սատանայ կը վախնայ: Կը վախնայ ո՛չ թէ իրեն համար, այլ իր հաւաքած գանձերուն համար: Կը սիրէ իր այդ գեղօրները, կը սիրէ ազահի մը պէս, կը սիրէ նախանձոտ սիրահարի մը պէս:

Ամէն օր արեւը մարը մտնելուն, երկաթեայ չորս գուռները որոնք կամուրջին երկու ծայրերը կը գտնուին, կը գոցուին ու կը կղպուին: Ամենափոքր հպում մը ըլլալուն պէս՝ ելեկտրական դանգակները կը հնչեն: Սէն գետի կողմէն վախ չիկայ. ժայռը անմատչելի կերպով ցցուած է:

Արդ, սեպտեմբերի մէջ, ուրբաթ օր մը, ցրուիչը, ըստ սովորականին, ներկայացաւ կամրջակին գլուխը: Եւ ամէն օրուան կանոնին համեմատ, պառօնը ինք անձամբ եկաւ գուռը բանալու:

1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

Քննեց մարդը այնքան մանրամասնօրէն որ իբր թէ արդէն չէր ճանչնար տարիներէ ի վեր և մարդը իրեն ըստ խնդալով :

— Ես եմ, ինչպէս միշտ, պարօն Պառօն: Ուրիշ մէկը
չէ որ իմ հաղուստս՝ ու գլխարկս առած է:

Կարելի է հրեք վստահ ըլլալ, մրմռաց Քահոյան:

Ֆրուիչը իրեն առաւ թերթերու ծրար մը : Յետոյ , աւելցուց .

— Եւ հիմա, պարոն Պառօն, նոր բան մը կայ:

— 600 րբա՞ն մը :

— Նամակ մը... Եւ յանձնարարեալ :

Առանձնացած, առանց բարեկամի, պարոնը կրթեք նա-
մակ էր ընդունելու և ամիջապէս ատիկա իրեն երևցաւ չա-
րագուշակ դէպք մը որուն մասին տեղի կար մտատանջ ըլ-
լալու: Ո՞վ էր այդ խորհրդաւոր թղթակիցը որ եկած էր
զինքը դանել իր առանձնոցին մէջ:

— Պէտք է ստորագրել, պարոն Պառօն.

Ի՞նչ տակէն մուտաւով ստորագրեց: Յետոյ առաւ նա-
մակը. սպասեց որ ցրուիչը աներեւոյթ ըլլայ, և վեր վար
քանի մը քայլ առնելէ ետքը, կոթնեցաւ կամօճակի եզրին
և պահարանը պատռեց: Նամակի թուղթին զուխը գրուած
էր, « Բարեւ, Սանդէի բանտը»: Ստորագրութեան նայե-
ցաւ. Արսէն Լիւրէն: Ապահար՝ կարգաց:

«Պարոն Պառօն

« Զեր երկու սալօնները միացնող նրբացքին մէջ կայ Ֆիլիբ ար Շամբանների մէջ հիանալի նկարը որուն չատ հաւանած եմ: Զեր Ռիւպէնսի նկարներն ալ չափազանց հաճելի են ինծի ինչպէս նաեւ Վաթօյի ձեր փոքրիկ նկարը: Զախ կողմի սալօնին մէջ ուշադրութիւնս գրաւած Լուի ԺԳ. ի ուճով սեղանը, Պսվէի գորգերը, ուրիշ փոքրիկ սեղան մը և հին արկղիկ մը:

Զախ կողմի սալօնին մէջ՝ գոհարեղէններու և մանրանկարներու ամբողջ հաւաքածոն :

« Այս անդամուան համար պիտի գոհանամ այդ տուար-
կաներով որոնք, կը կարծեմ թէ, դիւրաւ ձեռքէ հանել:
Ուստի կը խնդրեմ ձենէ որ զանոնք լաւ մը ծրարէք և ղըր-
կէք իմ հասցէիս, մինչև ութը օր, Պաթինեօի կայարանը... »

հակառակ պարագային, ես անձամբ զանոնք պիտի փոխադրեմ սեպտեմբերի 27 էն 28 լուսնալու գիշերը: Եւ այդ առան միայն վերոյիշեալ առարկաներով պիտի չգոհանամ:

« Հաճեցէք ներողամիտ ըլլալ ձեզի պատճառած այս
փոքրիկ ձանձրոյթին համար, և ընդունի իմյարդալից գգա-
ցումներուս հաւաստիքը :

Արսէն Լիւբէն,

« Գ . Գ . — Նամանաւանդ Վաթոյի մեծ նկարը մի' շրկէք :
Թէն երեսուն հազար ֆրանքի դնած էք զայն բայց պարզ
ընդօրինակութիւն մըն է , բնագիրը այրած ըլլալով Տիբէք-
թուառի ժամանակ , Պառասի կողմէ , զեղիւթեան գիշեր մը :
Տէսէ'ք Կարաչի անտիպ յիշատակներ :

« Նոյնպէս չատ կարնորութիւնն չեմ ասը Լու թե՛, ի չղթային որուն հարազատութիւնը ինծի կասկածելի կը թուի»:

Այս նամակը առկնուվրայ ըրաւ պարսն Բահսնը : Եթէ
ուրիշ մը ստորագրած ըլլար , դարձեալ զինքը չափազանց
պիտի յուզէր , բայց Արսէն Լիւբէնի ստորագրութեան ներ-
քե' . . . :

Թերթերու հաւատարիմ ընթերցողը, տեղեակ ըլլոր պատահած զոգութիւններուն և ոճիրներուն, ծանօթ էր գոթախային աւագակին բոլոր շահատակութիւններուն։ Անշուշտ գիտեր որ Լիւբէն, Սմերիկայի մէջ ձերբակալուած իր թշնամին՝ Կատիմարի ձեռով, բանտարկուած էր, թէ իր դատաստանին քննութիւնը կը կատարուէր.— և ի՞նչ յոգնութիւններով,— բայց նաև գիտեր թէ՛ իր կողմէ ամէն կարելի էր սպասել։ Արդէն դղեակին և նկարներուն և կարտիներուն գտնուած տեղերուն այգքան ճգրիտ ծանօթութիւնը շատ երկիւղալի նշան մըն էր։ Ո՞վ տուած էր այդ ծանօթութիւնը առարկաներու մասին ո՛ր ոք տեսած էր։

Պատճենը աչքերը վերցուց և դիտեց ղղեակին դաժան
կերպարանքը, և խոր ջուրը որ ղախն կը պատէր և ուսերը
թօթուեց: Ո՛հ, չիտակը բնաւ վտանգ չիկար: Աշխարհի ո՛չ
ոք կընար մտնել իր հաւաքածոներուն անբռնաբարելի սըր-
բավայրը:

Ո՛չ ոք, լա՛ւ: Բայց Արսէն Լիւբէ՞նը: Միթէ Արսէն Լիւբէնի համար գոյութիւն ունի՞ն դուռները, չարժու՞ն կամ ուրջները, պատերը: Ի՞նչ բանի կը ծառայէն ամէնէն աղէկ

մտածուած արգելքները , ամէնէն վարպետ զգուշութիւնները , եթէ Արսէն Լիւբէն որոշած էր իր նպատակին հասնելու :

Նոյն իրիկունն իսկ գրեց Ռուէն՝ հանրապետութեան գաղափարին : Իրեն կը զրկէր սպառնական նամակը և օգնութիւն և պաշտպանութիւն կը խնդրէր :

Պատասխանը չուշացաւ գալու :

Արսէն Լիւբէնը ներկայիս մէջ Սանթէի բանտը բանտարկուած ըլլալով և խիստ հսկողութեան ներքեւ ու գրելու անկարելիութեան մէջ , նամակը կեղծարարի մը գործը ըլլալու էր : Ամէն ինչ ատիկա կը հաստատէր , տրամաբանութիւնը և ողջմտութիւնը , ինչպէս գէպքերու իրականութիւնը : Այսուհանդերձ և ծայրայեղ խոհեմութեամբ մը , մասնադէտի մը քննել տուին նամակին գիրը և մասնագէտը , յայտարարեց թէ հակառակ մէկ քանի նմանութիւններու , այդ գիրը բանտարկեալին գիրը չէր :

«Հակառակ մէկ քանի նմանութիւններու» , Պառօնը այդ երեք չորս երկիւղալի բառերուն ուշադրութիւն ըրաւ , որոնց մէջ կասկածի մը խոստովանութիւնը կը տեսնէր , կասկած որ ինքնին բաւական էր որպէսզի արդարութիւնը միջամտէր : Իր երկիւղները աւելցան : Անդադար նամակը կը կարդար : «Ես իսկ պիտի ընեմ տեղափոխութիւնը» : Եւ սա որոշ թուականը 27էն 28ը սեպտեմբեր , լուսնալու գիշերը :

Կասկածոտ և սակաւախօս , չհամարձակեցաւ զաղտնիքը հաղորդել իր ծառաներուն՝ որոնց հաւատարմութիւնը կատարեալ չէր նկատէր : Այսուհանդերձ , տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով , խօսելու , խորհուրդ առնելու պէտք կը զգար : Իր երկրին արդարութեանէն լքուած՝ իր անձնական միջոցներովը չէր յուսար ինքզինք պաշտպանել և քիչ մնաց որ Բարիկ երթայ և մէկ քանի ոստիկանական պաշտօններու օգնութիւնը խնդրէ :

Երկու օրեր անցան : Երրորդ օրը իր թերթերը կարդացած ատեն սարսռաց ուրախութենէն : Թերթ մը հետեւեալը կը գրէր :

«Հաճոյք ունինք մեր քաղաքին մէջ վայելելու , երեք շաբաթէ ի վեր , գլխաւոր քննիչ Կանխարի ներկայութիւնը , որ ապահովութեան հին պաշտօնեաներէն մէկն է : Պ. Կա-

նիմար որուն վերջին շահատակութիւնը , այսինքն Արսէն Լիւբէնի ձերբակալութիւնը , եւրոպական հոչակ մը ունեցաւ , իր երկար յոգնութիւններէն կը հանգչի ձուկ որսալով :

Կանխար... անա՛ այն օժանդակը որ կը փնտռէր Պառօն Քահօն : Անկէ աւելի լաւ ո՞վ կրնար ի դերև հանել Արսէն Լիւբէնի ծրագիրները :

Պառօնը չվարանեցաւ : Վեց մղուն քիլօմէդր հեռու էր դղեակէն Քօտրպէք փոքրիկ քաղաքը ուր գացած էր հանգչելու համբաւոր ոստիկան քննիչը : Թեթեւ քայլերով կտրեց այդ վեց քիլօմէդրը մարդու մը պէս որ փրկութեան յոյսը կը զօրացնէ :

Շատ մը ապարդիւն փորձերէ ետքը , գտնելու համար գլխաւոր քննիչին հասցէն , Ուղղուեցաւ Ռէվէյլ թերթին խմբագրատունը , որ կը դանուի քարափին մէջտեղը : Հոն զրտաւ այն խմբագիրը որ Կանխարի դալուստը ծանուցած էր և որ պատուհանին մօտենալով պոռաց :

— Կանխար... բայց ապահով կրնաք ըլլալ որ իրեն պիտի հանդիպիք քարափին երկայնքը , ձկնորսութեան ցուպը ձեռքը բռնած : Հո՛ն էր որ իրարու ծանօթացանք և հո՛ն գիպուածով իր անունը կարդացի՝ ցուպին վրայ քանդակուած : Անա՛ւասիկ փոքրիկ ծերունին որ կ'երևայ հո՛ն , ձեմավայրին ծառերուն տակ :

— Բըտէնկօթով և յարդէ գլխարկով :

— Ճիշդ ան է... չուտիկ մարդ մը որ խօսիլ չատ չսիրեր :

Հինգ վայրկեան ետքը Պառօնը կը մօտենար հոչակաւոր Կանխարի , ինզինքը կը ներկայացնէր և կը ջանար խօսակցութեան սկսելու : Չկրնալով յաջողիլ , ամիջապէս խնդրին մէջ մտաւ , և իր պարագան պարզեց :

— Ես ինչ ըսի ձեզի , պարօն . չիտակը այս դրամը ընդունելու չէի... ամօթով եմ...

Բանալիները առաւ և մտաւ նրբացքին մէջ :

Իր մարդիկը աթոռներուն վրայ կը քնանային :

— Վա՛յ չուշանորդի , գոչեց քննիչը :

Միևնոյն վայրկեանին Պառօնը աղաղակ մը կ'արձակէր :

— Նկարները... սեղանը...

Կը կմկմար , չուշը կը կտրէր , ձեռքը երկարած գէպի պարապ պատերը , վաթօն աներևոյթ եղած էր , Ռիւպէնս-

ները չիկային, գորգերը վերցուած էին, ցուցափեղկներուն մէջ գոհարեղէն չէր մնացած:

— Ես Լուի Ժ.Պ.ի ոճով աշտանակներս, և Աստուածածնի պատկերը...

Մէկ տեղէն միւս տեղը կը վազէր սարսափած, յուսահատած:

Եթէ կար բան մը որ զինքը քիչ մը կը մխիթարէր այն ալ Կանիմարի շփոթութիւնն էր: Գննիչը իր տեղէն չէր շարժէր: Կարծես քար կտրած էր. տարտամ աչքով մը կը քննէր իրերը: Պատուհանները դոց էին. տուներու կղպանքները անվաւ: Յեղուին վրայ որ և է ծակ չիկար: Ամէն ինչ կանոնաւոր:

— Արսէն Լիւբէն, Արսէն Լիւբէն մըմնջեց ընկճուած:

Մէկէն ցատկեց երկու մարդերուն վրայ և բարկուած եամբ հրմշակեց, ետեւուն հայհոյեց: Բնաւ չարթնցան:

— Վայ թշուառական, գոչեց, արդեօք զիպուածո՞վ...

Անոնց վրայ ծոցեցաւ և շատ շատ զանոնք քննեց ու շարդութեամբ. կը քննային, բայց քունով մը որ ընական չէր:

Ըսաւ պառօնին.

— Ձիրենք քնացուցած են:

— Բայց ո՞վ:

— Ինք... կամ իր մորդիկը... իր գործեակներսն է:

— Այդ պարագային՝ կորսուած եմ... բան մը չիկայ ընկի՞ք:

— Բան մը չիկայ...

— Բայց սոսկալի հրեշային բան է ասիկա:

— Բողոք մը ըրէ՛ք:

— Ինչ օգիւտ:

— Փորձե՛ցէք... արդարութիւնը միջոցներ ունի:

— Արդարութիւնը, բայց դուք ինքնին կը տեսնէք... տեսէք այս վայրկեանին ուր կրնայիք հետք մը փնտռել, բան մը գտնել, տեղերնէդ չէք շարժիր անգամ:

— Բան մը գտնել, Արսէն Լիւբէնի հետ: Բայց սիրելի պարոն, Արսէն Լիւբէն երբեք իր ետեւ նշան մը չթողուր: Արսէն Լիւբէնի հետ զիպուած չիկայ:

— Ուրեմն պէտք է հրաժարիմ իմ նկարներէս, ամէն

քանէ: Բայց իմ հաւաքածոյիս մարդրիտները գողցած է... ամբողջ հարստութիւն մը կուտամ զանոնք գտնելու համար: Եթէ իրեն դէմ կարելի չէ բան մը ընել, թո՛ղ զին մը ուզէ և վճարեմ իրեն ու իր առնեմ գեղճները:

Կանիմար անոր նայեցաւ չեշտակի:

— Ատիկա խելացի խօսք մըն է: Ետ չէք առներ:

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Բայց ինչու կը հարցնէք:

— Գաղափար մը յղացայ:

— Ինչ գաղափար:

— Կ'ըսեմ, եթէ ոստիկանական քննութիւնը արդիւնք մը չունենայ... միայն թէ իմ մասին խօսք մի'ըսէք, եթէ կ'զգէք որ յաջողիմ:

Եւ աւելցուց ակօսներուն մէջէն.

— Եւ յետոյ, իրա՛ւ որ, ինքզինքս գովելու բան մը չունիմ:

Երկու մարդիկը կամաց կամաց կ'արթննային: Աչքերնին կը բանային զարմացած և կը ջանային անցած դարձածը հասկնալ: Երբ Կանիմար զիրենք հարցութորձեց, բան մը չէին յիշեր:

— Այսուհանդերձ անպատճառ մէկը տեսած ըլլալու էք:

— Ո՛չ:

— Աղէկ մտածեցէ՛ք:

Միւսը մտիկ ըրաւ, անշարժ, առանց աչքէ հեռացնելու այն ձուկը զոր ջուրին մէջ մը տեսնար, յետոյ գլուխը դէպի անոր դարձուց, ոտքէն գլուխը չափչփեց և խորին գթութեան գէմքով մը ըսաւ.

— Պարոն, երբեք սովորութիւն չէ նախապէս իմաց տալ այն անձերուն որոնք կ'ուզեն կողոպտել: Մասնաւորաբար Արսէն Լիւբէն ատանկ ապուշութիւն չըներ:

— Այսուհանդերձ...

— Պարոն, եթէ ամենափոքր կասկած մը ունենայի, հաւատացէ՛ք որ հաճոյքով այդ գործին մէջ պիտի մտնէի: Դժբախտաբար այդ երիտասարդը բանտարկուած է:

— Եթէ փախչի՞...

— Պանթէի բանտէն մէկը չի փախչիր:

— Բայց, ինք...

— Ո՛չ ինք և ո՛չ ուրիշը:

— Այսուհանգերձ . .

— Լաւ ուրեմն , եթէ փախչի , աւելի աղէկ , զինքը նորէն կը բռնեմ : Հիմա կուհիմ . հանգիստ քնացէք և թոյլ տուէք որ ձուկ որսամ :

Պատկերութիւնը աւարտած էր : Պարօնը իր դղեակը վերադարձաւ , քիչ մը ապահովուած Կանիմարի անհոգութենէն : Կղպանքները քննեց . սպասաւորները լրտեսեց և 48 ժամեր ևս անցան որոնց միջոցին գրեթէ համոզուեցաւ որ իր երկիւղները անհիմն էին : Ո՛հ , Կանիմար իրաւունք ունէր , առաջուց իմաց չեն տար որ տունդ պիտի թալանեն :

Թուականը կը մօտենար : Երեքշաբթի առտու սեպտեմբեր 26ին , արատաովոր ոչինչ : Բայց ժամը երեքին տղայ մը դուռը զարկաւ : հեռագիր մը կը բերէր :

« Պաթէնեօլի կայարանը ո՛չ մէկ ծրար : Ամէնը պատրաստեցէք վաղը գիշերուան համար :

Արսէն »

Նորէն իրարանցում այն աստիճան որ ինքնիրեն կը հարցնէր թէ՛ արդեօք տեղի պիտի չիտաւր Արսէն Լիւրէնի պահանջումներուն :

Վաղեց Բօտըպէք Կանիմար նոյն տեղը ձուկ կը բռնէր , աթոռի մը վրա նստած : Առանց բառը ըսելու իրեն երկարեց հեռագիրը :

— Եւ յետո՛յ , ըսաւ քննիչը :

— Յետո՛յ . . . Բայց վաղուան համար է :

— Ինչ բան :

— Կողոպուտը , իմ հաւաքածոներուս աւարտ :

Կանիմար իր ցուպը դետին դրաւ , դէպի անոր դարձաւ և , բազումները կուրծքին վրայ խաչաձևած , գոչեց անհամբեր շէտով մը :

— Միթէ կը կարծէ՞ք որ ասանկ ապուշ պատմութեամբ մը պիտի դըռղիմ :

— Ինչ վարձք կը պահանջէք 27էն 28 սեպտեմբերի գիշերը դղեակը անցնելու ըամար :

— Եւ ո՛չ իսկ տասը փարա . . . հանդիստ թողէ՛ք զիս :

— Որոշեցէք գինը , հարուստ եմ , չա՛տ հարուստ :

Այս կոչտ առաջարկութիւնը չփոթեցուց Կանիմարը որ պատասխանեց աւելի հանդարտ կերպով .

— Հոս արձակուրդով եկած եմ և իրաւունք չունիմ խառնուելու . . .

— Ո՛հ ոք պիտի գիտնայ : Ինչ որ ալ պատահի , կը խոստանամ լռութիւն պահելու :

— Ո՛հ , բան մըն ալ պատահելիք չունի :

— Օ՛ն , տեսնենք , երեք հազար ֆրանք , բաւական է : Քննիչը քթախոտ մը քաշեց և ըսաւ .

— Լա՛ւ : Միայն թէ պէտք է ձեզի ուղղամօթօրէն յայտնեմ թէ՛ այդ դրամը պատուհանէն դուրս կը նետէք :

— Հոգ չէ :

— Այդ պարագային . . . և յետոյ , մարդ գիտէ՞ զլիսուն գալիքը այդ սատանորդի Լիւրէնին հետ : Իր հրամանին առիւմբով խումը մը ունենալու է . . . ձեր սպասաւորներուն վրայ վստահութիւն ունի՞ք :

— Իրա՛ւ որ . . .

— Ուրեմն , անոնց վրայ յոյս չգնենք : Հիմա հեռագրով կը կանչեմ երկու բարեկամ կտրիճներ որոնք մեզի աւելի ապահովութիւն կուտան . . . Ու հիմա , գացէ՛ք , թող մեզ իրարու հետ չտեսնեն : Վաղը , ժամը իննին տեսնենք :

* *

Հետեւեալ օրը , Արսէն Լիւրէնի կողմէ որոշուած թուականը , Պառօն Բահօսն իր ղէնքերը քննեց և չըջեցաւ Մառաքի դղեակին չըջկայքը : Կասկածելի ոչինչ տեսաւ :

Իրիկունը , ութուկէսին , իր սպասաւորները ճամբեց : Անոնք կը բնակէին չէնքին ձակաւի կողմի մէկ թէկն մէջ , դղեակին մէկ ծայրը : Մինակ մնալուն պէս , չորս դռները բացաւ կամաց մը : Վայրկեան մը ետքը ոտնաձայներ լսեց որոնք կը մօտենային :

Կանիմար ներկայացուց իր երկու օգնականները , հատատակազմ երկու կտրիճներ , ցուլի պարանոցով և ուժեղ ձեռքերով , յետոյ մէկ քանի բացատրութիւններ ուղեց :

Տեղերը ուսումնասիրելէ ետքը , խնամքով գոցեց և պատնիշաւորեց բոլոր այն մուտքերը որոնցմէ կարելի էր մտնել սպանաւորի ներքեւ գտնուող սրահները : Պատերը քննեց , գորգերը վեր առաւ , յետոյ իր մարդիկը տեղաւորեց կեդրոնական նրբացքին մէջ :

— Ապուշութիւն պէտք չէ , հէ՞ , գոչեց , հոս քնանալու

չէք եկած: Ամենափոքր բան մը պատահած ատեն, բացէ՛ք պատուհանները և զիս կանչեցէք, Ուշադրութիւն ըրէ՛ք նաև ջուրին կողմէն:

Դուռը անոնց վրայէն գոցեց, բանալիները առաւ եւ ըսաւ Պառօնին:

— Եւ հիմա մեր դիրքերը գրաւենք:

Գիշերը հոն անցնելու համար չըջափակի պատին մէջ բացուած խորշ մը ընտրած էր որ ատենօք դղեակի պահապանին սահմանուած տեղն էր: Փոքրիկ պատուհան մը կար կամրջին վրայ նայող և ուրիշ մը բակին վրայ նայող: Անկիւն մը նշմարուէր ծակ մը, հորի ծակի պէս:

— Ինծի ըսիք, պարօն Պառօն որ այս հորը միակ մուտքն էր դէպի գետնափորը և թէ երկար ատենէ ի վեր գոցուած էր:

— Այո՛:

— Ուրեմն կրնանք հանդիստ ըլլալ. միայն թէ անանկ մուտք մը չգտնուի որ ամէնքս անգիտանանք և միայն Արսէն Լիւբէնը գիտնայ ինչ որ ինծի անկարելի կը թուի:

Երեք աթոռ քով քովի բերաւ, անոնց վրայ երկնցաւ, ծխամորճը վառեց և ըսաւ.

— Շիտակը, պարօն Պառօն, պէտք է որ մեծ փափաք մը ունեցած ըլլայի տնակիս վրայ յարկ մը աւելցնելու, այս աստիճան տարրական գործ մը տեսնելու համար: Ասիկա պիտի պատմեմ բարեկամ Լիւբէնի և խնդալէն պիտի մարի:

Բայց Պառօնը չէր խնդար: Ականջ դրած մտիկ կ'ընէր անցան մտատանջութեամբ մը: Ատեն ատեն կը ծռէր հորին վրայ ու ծակին մէջ կը մխրճէր անձկագին նայուածք մը: Ժամը տասնըմէկդ տասներկու, մէկ հնչեց:

Յանկարծ, բանեց Կանիմարի բազուկէն որ ընդոստ արթնցաւ:

— Կը լսէ՞ք:

— Այո՛:

— Ինչ է:

— Ես եմ որ կը խռկամ:

— Բայց ո՛չ, մտիկ ըռէք...

— Ա՛հ, օթօմօպիլի մը ձայնն է:

— Լաւ ուրե՛մն...:

— Լաւ ուրեմն, շատ հաւանական չէ որ Լիւբէն օթօմօպիլ մը գործածէ ձեր զղեակը փլցնելու համար: Ուստի պարօն, եթէ ձեր տեղը ըլլայի՝ կը քնանայի... Ինչպէս ես պիտի ընեմ նորէն: Գիշեր բարի:

Կանիմար կրկին քնացաւ:

Առտուն կանուխ եղան իրենց խորշէն: Խաղաղութիւնը կը տիրէր զղեակին մէջ: Քահօտն ուրախ գուարթ, Կանիմար միշտ հանդարտ: Սանգուիւն վեր ելան: Ո՛չ մէկ աղմուկ, ոչինչ կասկածելի:

— Ո՛չ, ո՛չ:

— Բան մը չխմեցի՞ք:

— Մտածեցին և իրենցմէ մէկը պատասխանեց:

— Այո՛, ես քիչ մը ջուր խմեցի:

— Այս շիշէ՞ն խմեցիր:

— Այո՛:

— Ես ալ, յայտարարեց միւսը:

Կանիմար չիչը հոտոտեց, քիչ մըն ալ ջուրէն խմեց: Ո՛չ մէկ մասնաւոր համ կամ հոտ ունէր:

— Օ՛հ, ըսաւ, մեր ժամանակը կը կորսնցնենք: Հինգ վայրկեանի մէջ կարելի չէ լուծել Արսէն Լիւբէնի խաղերը: Բայց, կ'երգնում որ զինքը նորէն պիտի բռնեմ:

Նոյն օրն իսկ գողութեան համար բողոք մը տրուեցաւ Պառօնին կողմէ Արսէն Լիւբէնի դէմ, բանտարկուած Սանթէի բանտը:

Պառօնը զղջաց այդ բողոքը ընելուն երբ տեսաւ որ ոստիկաններ, պաշտօնեաներ հարցաքննիչ դատաւոր, լրաբերներ պաշարեցին զղեակը:

Դղեակը խուզարկեցին վերէն վար: Բոլոր քարերը, բոլոր պատերը, ծխնելոյզները, հայելիի չըջանալները, ցեղուներուն գերանները: Ջահերով գնեցին ընդարձակ գետնափորները որոնց մէջ ժամանակին Տիւ Մալաքի իշխանները իրենց ռազմաթիրքը և պաշարը կը պահէին: Բայց ի զո՛ւր ո՛չ մէկ գետնափոր ձամբայ կրցան գտնել. ո՛չ մէկ ծածուկ անցք կար:

Ուռէնի ոստիկանութիւնը, իր անկարողութեան հաւմոգուած, Բարիզցի ոստիկաններու աջակցութիւնը խնդրեց:

Ապահովութեան պետը իր լաւագոյն պաշտօնեաները ղրկեց Ինքն ալ անգամ մը եկաւ դղեակ ուր երկու օր մնաց Բայց անօգուտ:

Այն ատեն գլխաւոր քննիչ Կանխարը կանչել տուաւ որուն ծառայութիւնները յաճախ գնահատած էր:

Կանխար լուծեամբ մտիկ ըրաւ իր մեծաւորին հրահանգները, յետոյ դուրսը շարժելով ըսաւ:

— Կարծեմ սխալ ճամբու կը հեռուիք յամառելով դղեակին մէջ կատարել ձեր խուզարկութիւնները: Խնդրին լուծումը ուրիշ տեղ է:

— Ու՞ր ուրեմն:

— Արսէն Լիւբէնի մօտ:

— Արսէն Լիւբէնի մօտ... ատիկա ենթադրելը կը նշանակէ ընդունիլ իր մասնակցութիւնը:

— Կ'ընդունիմ... կամ աւելի ճիշտը, զայն ապահով կը նկատեմ:

— Օ՛հ, Կանխար, անհեթեթ խօսքեր կ'ընէք, Արսէն Լիւբէն բանտն է:

— Արսէն Լիւբէն բանտն է, լաւ, հսկողութեան ներքեւ այդ ալ կ'ընդունիմ: Բայց եթէ ռաքերը չգլխաւորած իսկ ըլլային, բաղուկները կապուած և բերանը դոցուած, նորէն կարծիքս պիտի չփոխէի:

— Եւ ինչո՞ւ այդ յամառութիւնը:

— Որովհետեւ միայն Արսէն Լիւբէն կարող է այսպիսի գողութիւն մը կատարել և այնպէս մը ընել որ յաջողի... Ինչպէս որ յաջողեցաւ:

— Ատանք խօսքեր են, Կանխար:

— Սօսքեր որոնք իրականութիւն են: Բայց ահա՛ ինչ որ կ'ըսեմ... մի՛ փնտռէք գետնափոր ճամբաներ, դարձող քարեր և այդ տեսակ բաներ: Ինք այսօրուան կամ աւելի ճիշտը, վաղուան մարդն է:

— Եւ ինչ կ'եզրակացնես:

— Ձեռն կը խնդրեմ որ հրաման առք ժամ մը իրեն հետ տեսնուելու:

— Իր բանտի՞ն մէջ:

— Այո՛: Ամերիկայէն դարձած ատեննիս, ճամբորդութեան միջոցին շատ լաւ յարաբերութիւններ տալ առանց ինքզինքը վտանգելու, պիտի չվարանի:

Կէսօրը քիչ մը անցած էր երբոր Կանխար մտաւ Արսէն Լիւբէնի բանտը: Ա-ս վերջինը, անկողնին վրայ երկնցած, գլուխը վերցուց և ուրախութեան ճիչ մը արձակեց:

— Ա՛հ, ճշմարիտ անակնկալ մը... սիրելի Կանխարը այստեղ...

— Նոյնինքն:

— Այս առանձնութեան մէջ զոր ընտրեցի, շատ բաներ կը փափաքէի, բայց ո՛չ մէկ բան այնքան սաստկութեամբ որքան քեզ տեսնելը:

— Շատ ազնիւ էք:

— Բայց ո՛չ, բայց ո՛չ, քեզ հանգչալ համարում ունիմ:

— Հպարտ եմ ատոր համար:

— Միշտ ըսած եմ, Կանխար մեր լաւագոյն գաղտնի ոստիկանն է. գրեթէ Շէրլոք Հօլմսի հաւասար, կը տեսնես որչա՛փ անկեղծ եմ: Բայց, շիտակը, շատ կը ցաւիմ որ ձեզի բան մը չեմ կրնար հրամցնել, ո՛չ զովացուցիչ բան մը, ո՛չ գաւաթ մը գարեջուր: Կը ներես...

Արժամհայ կերպով հոս կը գտնուիմ:

Կանխար նստու ժպտելով և բանտարկեալը շարունակեց.

— Աստուած իմ, որչա՛փ գոհ եմ որ աչքերս պարկեշտ մարդու մը վրայ կը հանգչին: Ա՛լ կշտացայ բոլոր այդ լըր-տեսներու գէմքերէն որոնք օրը աասը անգամ զրպաններու և համեստ խցիկս կը խուզարկեն, ապահով ըլլալու համար որ փախուստ մը չեմ պատրաստեր: Կառավարութիւնը որքա՛ն կը սիրէ զիս...

— Բայց ո՛չ, ես երջանիկ պիտի ըլլայի որ զիս թողուն ապրելու իմ փոքրիկ անկիւնս:

— Ուրիշներուն եկամուտովը:

— Այնպէս չէ... այնքա՛ն պարզ է ատիկա: Բայց կը շատախօսեմ, տխմարութիւններ կ'ըսեմ և թերեւս դուն ժամանակ չունիս: Բո՛ւն գործին դանք Կանխար: Ի՞նչ բանի կը պարտիմ այս այցելութեան պատիւը:

— Քահօանի խնդիրը, յայտարարեց Կանխար առանց կեղծիքի:

— Հոտ կեցի՛ր վայրկեան մը... այնչա՛փ խնդիրներ

ունիմ որ... սպասէ՛ որ մտքիս մէջ գտնեմ Քահօսնի խնդրին պարութեան... ա՛հ, այո՛, յիշեցի: Քահօսնի խնդիրը, Տիւ Մալաքի դղեակը, ստորին սէն, ... երկու Ռիւպէնս, մէկ Վաթօ և մէկ քանի փոքրիկ առարկաներ:

— Փոքրիկ... —

— Ո՛հ, բոլոր ատոնք միջակ կարեւորութիւն ունեցող բաներ են:

Ատկէց կարեւորները կան: Բայց բաւական է որ խնդիրը քեզ կը շահագրգռէ... խօսէ ուրեմն, Կանիմար:

— Պէ՛տք է քեզի բացատրել ըէ ո՛ւր տեղումնքն է բացուած քննութիւնը:

— Անօգուտ է: Այս առտուան թերթերը կարդացի: Կը ներէ՞ք որ ըսեմ թէ, շատ դանդաղ առաջ կ'երթաք:

— Ճիշդ ատոր համար քեզի դիմեցի:

— Բու հրամաններուդ պատրաստ եմ:

— Նախ սա ըսէ. գործը դո՛ւն վարած ես:

— Ա. էն մինչեւ Ծ.

— Նամա՞կը, հիռագիր՞րը:

— Բու ծառայող եմ. օրինակները հոս ըլլալու են:

Արսէն գլորոց մը բացաւ և երկու թղթի կասր երկաթեց Կանիմարի: Յետոյ ըսաւ.

— Եթէ կ'ուզես Տիւ Մալաքի դղեակին կողմը հասնալ մօտիկ ըրէ՛:

— Մօտիկ կ'ընեմ:

— Մէկ միջոց մը կար, ըստ իս, այս գողութիւնը յաջողցնելու, այն է զիս հրաւիրել տալ դղեակին տիրոջ կողմէ:

— Այդ միջոցը շատ նորանշան է:

— Եւ որքա՛ն դիւրին: Ենթադրեն որ, օր մը, դղեակին տէրը նամակ մը կ'ստանայ որ իրեն կիմացնէ թէ Արսէն Լիւբէն գողութիւն մը կը պատրաստէ իրեն դէմ:

Ի՞նչ պիտի ընէ:

— Ոստիկանութեան իմաց պիտի տայ:

— Որ իր վրայ պիտի խնդայ, քանի որ այդ Լիւբէնը ներկայիս մեջ բանտարկուած է: Մարդը պիտի չուարի, ուրիշ տեղէ օգնութիւն պիտի փնտռէ:

— Ատոր կասկած չիկայ:

— Եւ եթէ թերթի մը մէջ կարդայ որ հուշակաւոր գողտտի ոստիկան մը կը գտնուի մօտերը...

— Կ'երթայ զայն գտնելու:

— Ես եթէ Արսէն Լիւբէն խնդրէ իր մէկ ճարպիկ բարեկամէն որ երթայ Քօտրպէք հաստատուի և Ռէվէյլ թերթին խմբագրին երթայ և անոր հասկցնէ թէ ինչ այն ինչ հուշակաւոր ոստիկանն է, ինչ կը պատահի:

— Խմբագիրը թերթին մէջ կը ծանուցանէ սոյն ոստիկանին Քօտրպէք ներկայութիւնը:

— Եւ այն ատեն երկու բան կ'ընայ պատահիլ, կամ այն է որ Քահօսն չխաբուիր և կամ, ինչ սր աւելի հաւանական է, կը վազէ կ'երթայ և ա՛հ, Քահօսն ինծի դէմ օգնութիւն կը կոչէ իմ բարեկամս, որ իր կարգին, մեր գողերու խումբէն երկու կտրիճ հետը կ'տանէ և կուգայ դղեակ: Եւ ա՛հ, ամէն ինչ կը դիւրանայ...

— Սքանչելի՛ է, գոչեց Կանիմար: Բայց չեմ տեսներ զաղտնի ոստիկան մը որ այդ աստիճան խնդավառէ Պառօնը:

— Հատ մը կայ:

— Որ՞ը:

— Քննիչ Կանիմարը:

— Ես՞:

— Դուն իսկ, Կանիմար:

Արսէն Լիւբէն կը խնդար: Քննիչ, բաւական սրտմտած, չրթունքը կը խածնէր:

Պահապան մը ներս մտաւ և Արսէն Լիւբէնի ճաշը բերաւ: Արսէն Լիւբէն սկսաւ ուտել և շարունակեց:

— Բայց, հանդարտէ, սիրելի Կանիմար, քեզի բտն մը պիտի յայտնեմ որ քեզ պիտի ապչեցնէ, այդ խնդիրը կարգադրուած է:

— Ինչ ըսիր:

Կամ կարգադրուելու վրայ:

— Պարտաւ խօսք, հիմա ապահովութեան պետին քովէն կուգամ կոր:

— Եւ յետո՞յ... անպահովութեան պետը ինչ պիտի: Գիտցիր որ կեղծ Կանիմարը Պառօնին հետ բարեկամացած է: Պառօնը անոր պաշտօն յանձնած է ինծի հետ բանակցելու և գումարի մը փոխարէն, հաւանական է որ, Պառօնը չէր դառնայ իր գողցուցած առարկաններուն, որոն փոխարէն, իր բողոքը ետ պիտի առնէ. ուրեմն գողութիւն պիտի մնայ ու հետեւաբար հետապնդումն ալ պիտի դադրի:

— Եւ ինչպէս դիտես այդ ամէնը հարցուց Կանիմար:

— Հիմա նամակ մը առի որու կը սպասէի:

— Նամակ մը առիր:

— Այս բոպէիս, սիրելի բարեկամ:

— Քթիս կը խնդաս:

— Հաճեցէ՛ք, սա հաւկիթը կոտրել...

Մեքենաբար կանիմար հնազանդեցաւ և հաւկիթը կոտրեց դանակով մը: Զարմանքի քիչ մը արձակեց: Հաւկիթը պարապ էր և թուղթի կտոր մը կար մէջը: Արսէն Լիւբէնի խնդրանքին վրայ՝ ոստիկանը թուղթը առաւ և կարդաց:

«Համաձայնութիւնը գոյացաւ: Հարիւր հազար ֆրանք գանձեցինք: Ամէն ինչ կարգին է:»

— Այո՛, հարիւր հազար ֆրանք: Քիչ է, բայց ի՛նչ քանէք... և յետոյ շատ ծախք ունի՜մ այս միջոցիս

Կանիմար ոտքի ելաւ: Իր սրտնեղութիւնը անցած էր: Քանի մը սուգէ խորհեցաւ, յետոյ շեշտով մը որուն մէջ հիւսցում մը կար, ըսաւ.

— Բարեբախտաբար քեզի պէս եկաւ երկվեցեակ չի կայ, եթէ ոչ գործերնիս գէշ էր:

Արսէն Լիւբէն համեստ գէմք մը առաւ և ըսաւ.

— Պա՛հ... պէտք էր քիչ ժամանակ անցնել... մաշուանդ որ այս գողութիւնը չէր յաջողեր եթէ բանտը չըլլայի:

— Ինչպէ՛ս գոչեց Կանիմար, քու դատդ, հարցաքննութիւնները, բոլոր ասոնք ժամանակ անցելու միջոցներ չե՞ն:

— Ո՛չ, որովհետեւ որոշած եմ իմ դատիս ներկայ չգտնուելու:

— Ո՛հ, ո՛հ...

Արսէն Լիւբէն լրջօրէն կրկնեց.

— Դատիս ներկայ պիտի չըլլամ:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Ա՛յ, սիրելիս, կը կարծես որ որ խոնաւ բանտին մէջ պիտի փնտրե՛մ... Նիզ կը նախատես: Արսէն Լիւբէն այնչափատեն բանտ կը մնայ որչափ ատեն որ կ'ուզէ և ո՛չ իսկ վայրկեան մը աւելի:

— Արսէն Լիւբէն, ըսաւ Կանիմար, վրաս կը խնդաս:

— Կանիմար, հաստատեց Լիւբէն, այսօր ուրբաթ է: Թառաջիկայ չորեքշաբթի պիտի գամ սիկարս ծխելու քու տունդ. Բէրկուէս փողոց, կէսօրէն ետքը ցամբ 4 ին:

— Արսէն Լիւբէն, կեզի կը սպասեմ:

Իրարու ձեռք սեղմեցին երկու լաւ բարեկամներուն պէս և ծեր քննիչ ոստիկանը մեկնեցաւ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0171935

